

ÚSES v územním plánování

Miroslav Hátle

Problematika územních systémů ekologické stability a územního plánování je od samého počátku uplatňování koncepce ÚSES od první poloviny 80. let 20. století úzce provázána. Je to logické: ÚSES byl od začátku koncipován jako nástroj pro ochranu krajiny a obnovu její ekologické stability. Tvorba jeho koncepce a plánování je v rukou specializovaných projektantů a územních plánovačů, čemuž nakonec odpovídá i profesní zaměření a působíště některých „otců zakladatelů“ tohoto programu, což je zřejmé z dalších příspěvků tohoto čísla.

Přes veškeré často kritizované nedostatky koncepce ÚSES a jejího uplatňování v praxi je třeba tomuto přístupu přiznat jeden velký, v jistém smyslu opravdu průlomový přínos. Při plánování uspořádání krajiny a územního rozvoje byly náhle požadavky krajinných ekologů a orgánů ochrany přírody předkládány partnerům z technických oborů způsobem, kterému tito odborníci ze své praxe dobře rozuměli. Jako jistá analogie ke koncepčním dokumentům v oblasti energetické, dopravní a jiné infrastruktury zde byla předkládána koncepce spojitého systému plošných a liniových prvků různé hierarchické úrovně s jasně definovanými prostorovými parametry.

Tento přístup umožnil lepší vzájemnou komunikaci a na řadě lokalit účinnější prosazení zájmů ochrany krajiny v plánovacích dokumentech (při vědomí toho, že ÚSES se svými minimálními prostorovými parametry představuje jen dílčí aspekt v celkové koncepci uspořádání krajiny).

Zjednodušeně řečeno: Zatímco orgány ochrany přírody odpovídají za odborné a věcně správné vymezení ÚSES v oborových dokumentech (plány, v dávnější minulosti generely ÚSES), orgány územního plánování řídí proces zapracování ÚSES do územně plánovací dokumentace (nejčastěji do zásad územního rozvoje kraje pro nadregionální

a regionální úroveň ÚSES a do územních plánů obcí pro všechny úrovně, které se v řešeném území vyskytují). Oborový podklad je v rámci prací na územně plánovací dokumentaci dále zpřesněn (např. na pozemkové parcely a na hranice vhodných jednotek prostorového rozdělení lesa), sladěn s dalšími funkčními systémy a dopracován do definitivní podoby. V této podobě je ÚSES schvalován příslušným orgánem samosprávného celku v rámci územně plánovací dokumentace, která je vydána formou opatření obecné povahy.

V přílohách vyhlášky č. 500/2006 Sb. stavebního zákona, určujících závazný obsah

Regionální biocentrum Halámky (PR Horní Lužnice), vložené do nadregionálního biokoridoru probíhajícího po řece Lužnici od státní hranice až po NR BC Stará řeka, dobře ilustruje funkci ÚSES v krajině. Přírodně cenné a migračně významné území v jasně definované říční nivě také zvyšuje retenční schopnost krajiny a tlumí účinky povodní (srpen 2002).

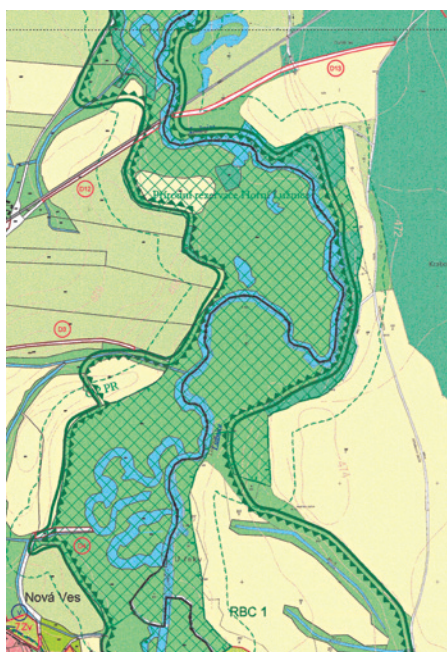
Foto Jan Ševčík

Legislativní ukotvení ÚSES ve vazbě na územní plánování

Pro uplatnění ÚSES v územním plánování je zásadní zakotvení této vazby v legislativě, a to propojením příslušných ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (§ 4 odst. 1), ve znění pozdějších předpisů, a jeho prováděcí vyhlášky 395/1992 Sb. (§ 2 odst. 3, § 5 odst. 1) s příslušnými ustanoveními zákona o územním plánování a stavebním řádu č. 183/2006 Sb. (stavebního zákona), ve znění pozdějších předpisů a jeho prováděcích vyhlášek, zejména vyhlášky č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti (včetně příloh) a vyhlášky č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území. Rozsah tohoto sdělení neumožňuje podrobný výčet všech důležitých ustanovení těchto předpisů ani představení starší metodiky zapracování ÚSES do územních plánů, která po přijetí nového stavebního zákona sice zastarala, nicméně její obecné principy platí (LEPEŠKA et al. 1998).

územně plánovacích dokumentací různého druhu, je ÚSES jmenovitě uveden jako součást celkové koncepce uspořádání krajiny. Plochy biocenter ÚSES bývají z hlediska svého hlavního funkčního využití nejčastěji řazeny pod „plochy přírodní“ ve smyslu § 16 vyhlášky č. 501/2006 Sb. a často také mezi plochy lesa. V případě biokoridorů ÚSES se může jednat o „plochy přírodní“ i o jiné přírodě blízké plochy (les, trvalé travní porosty, extenzivní sady apod.), kde lze využití skloubit s funkcí biokoridoru. Plochy ÚSES jsou tak prakticky nepoužitelné pro plošné rozvojové funkce (výstavba pro účely bydlení, výrobních kapacit apod.), aniž by to vylučovalo v nezbytném rozsahu umísťování zejména liniových staveb technické infrastruktury, které se v krajině velmi často kříží s biokoridory a pro které jiné technické řešení neexistuje.

V zákoně o ochraně přírody a krajiny chybí pro ÚSES seznam omezení využívání jeho skladebných částí, které bychom mohli označit jako „základní ochranné podmínky“. O to je důležitější, když tyto podmínky využívání (funkční regulativy) u skladebných částí ÚSES určí v textové části územní plán. Skladebné části ÚSES bývají v praxi často zároveň významnými krajinnými prvky (ve smyslu § 3 odst. 1 písm. b) ZOPK) nebo v sobě tyto prvky zahrnují; jejich obecná ochrana

Ukázka zapracování regionálního biocentra Halámky do územního plánu obce Nová Ves nad Lužnicí z roku 2008 (výřez). Návrh respektuje území široké říční nivy Lužnice jako nezastavitelné.

Zdroj dat: © Obec Nová Ves nad Lužnicí

Ukázka zapracování stávajících a navržených skladebných částí ÚSES do konceptu územního plánu města Třeboně 2010 (výřez)
Zdroj dat: © Město Třeboň

je tak zajišťována i podle § 4 odst. 2 tohoto zákona.

Vymezení ÚSES ve vydané územně plánovací dokumentaci s sebou může nést určité právní důsledky. Pokud je vymezen jako veřejně prospěšné opatření ve smyslu § 2 odst. 1 písm. m) stavebního zákona, má příslušná obec nebo kraj k pozemkům, na nichž je skladebná část ÚSES vymezena, předkupní právo (§ 101 odst. 1 stavebního zákona). Podle § 170 odst. 1 písm. b) lze pro veřejně prospěšné opatření spočívající v založení prvků ÚSES dotčený pozemek dokonce vyvlastnit. V praxi se však těchto nástrojů příliš nevyužívá.

ÚSES významným způsobem limituje využití území (HYVNAR *et al.* 2010), neboť ve veřejném zájmu a s ohledem na přírodní hodnoty a podmínky v území omezuje případné změny požadované z důvodů hospodářských a sociálních. Velmi důležitou roli mají při jeho prosazování územně analytické podklady, které zavedl stávající stavební zákon. Ty nahrazují při pořizování a zpracování územně plánovací dokumentace dřívější jednorázové průzkumy a rozborů, soustřeďují a pravidelně aktualizují zásadní údaje o poměrech v území a limitech jeho využití (viz § 26–28 stavebního zákona a příloha č. 1 vyhlášky č. 500/2006 Sb.). ÚAP pořizují pro svůj správní obvod příslušné úřady územního plánování a využívají je pro zpracování rozboru udržitelného rozvoje území (RURU) a pořizová-

ní územně plánovací dokumentace¹. ÚSES je v rámci struktury ÚAP jmenovitě uveden jako sledovaný ukazatel č. 21. Poskytováním části podkladů ÚSES pro ÚAP (s dvouletým cyklem aktualizace) je pověřena AOPK ČR². Poskytovány jsou vektorové datové vrstvy obsahující zákresy skladebných částí ÚSES (zvlášť biocentra a biokoridory) a atributové tabulky s identifikačními údaji, stručnou charakteristikou a návrhem managementu příslušné části. Průběžně zpracovávané a aktualizované ÚAP nejsou pro projektanty územních plánů jediným zdrojem informací. Podle § 11 vyhlášky č. 500/2006 Sb. jsou podkladem pro zadání územního plánu kromě ÚAP a případných územních studií také doplňující průzkumy a rozborů, které se mohou týkat v potřebných případech i detailního vymezení územního systému ekologické stability ve vazbě na další funkce v území.

ÚSES hraje v územním plánování významnou roli a je v zájmu ochrany přírody a krajiny, aby její orgány věnovaly přípravě podkladů pro ÚAP a problematice ÚSES ve všech etapách přípravy územně plánovací dokumentace maximální pozornost. Ekologická síť, tedy kvalitně vymezený a aktuální ÚSES spolu se zákresem zvláště chráněných území, lokalit soustavy Natura 2000 a dalších zájmových ploch ochrany přírody, je páteří každého dobrého územního plánu.

Příspěvek recenzoval Petr Lepeška

Poznámky

1. Podrobnosti a metodické podklady k pořizování a využívání ÚAP a RURU jsou uvedeny na webové stránce Ústavu územního rozvoje (www.uur.cz).
2. Údaje o nadregionálním ÚSES poskytuje ústředí AOPK, údaje o regionálním a místním ÚSES na území CHKO poskytují příslušná regionální pracoviště AOPK ČR – správy CHKO.